

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของข้าราชการครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุโขทัย คณะผู้ศึกษาค้นคว้าขอเสนอเนื้อหาสาระ ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.1 แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.2 ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.3 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับบริบทการพัฒนาประเทศ
 - 1.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549
 - 1.5 เป้าหมาย แนวทาง และแผนงานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.6 นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.7 การดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา
 - 1.8 การวิเคราะห์แนวคิดและประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา
 - 1.9 โรงเรียนนำร่องเศรษฐกิจพอเพียง
 - 1.10 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
2. ความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
 - 2.1 ปัจจัยด้านความรู้
 - 2.2 ปัจจัยด้านทักษะการปฏิบัติกิจกรรม
 - 2.3 ปัจจัยด้านเจตคติ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

1. แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

อภิชาติ พันธเสน (2550, หน้า 39 – 45) ได้กล่าวถึง แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวคิดและปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริสแนบแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สังคมไทยรอดพ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อช่วยให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคม

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงพระราชทานแก่นักศึกษาในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 จึงขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ ดังนี้

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น
ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอดี พอกิน พอใช้ ของประชาชน
ส่วนใหญ่ เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ ที่ประหยัด
แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการเมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร
และปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยเสริมความเจริญและฐานเศรษฐกิจที่สูงขึ้น
โดยลำดับต่อไป...”

และพระราชดำริพระราชทานแก่คณะผู้แทนสมาคม องค์การเกี่ยวกับศาสนา ครู
นักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ นักศึกษามหาวิทยาลัย ในโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพร
ชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาวันที่ 4 ธันวาคม 2517 ดังความตอนหนึ่งว่า

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย
ว่าเมืองไทยเซย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมี พอกิน
และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มี
ความสงบและทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ ที่จะให้
เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอดแต่ว่ามี

ความพออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรา
รักษาพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ ประเทศต่างๆ ในโลกนี้
กำลังตก กำลังแย่ กำลังยุ่ง เพราะแสวงหาความยิ่งยวด ทั้งในอำนาจ
ทั้งในความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางอุตสาหกรรม ทางลัทธิ ฉะนั้น
ถ้าทุกท่าน ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความคิดและมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้
ผู้อื่น ซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดี
พอสมควร ขออย่าพอควร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่น
มาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร
ที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล....”

ต่อมาเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทาน
พระบรมราโชวาทแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ความว่า

“...ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในหลายประเทศเปลี่ยนแปลงไป
กล่าวคือ การทุ่มเทสร้างเครื่องจักรกลอันก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพ
สูงขึ้นใช้ในการผลิต ทำให้ผลผลิตทางอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นใช้ในการผลิต
ทำให้ผลผลิตทางอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นรวดเร็วและมากมายจนอาจถึงขั้น
ฟุ่มเฟือย พร้อมกันนั้น ก็ทำให้คนว่างงานลง เพราะถูกเครื่องจักรกล
แย่งไปทำ เป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากตกต่ำทางเศรษฐกิจขึ้น เพราะ
คนที่ว่างงานยากจนลงและผู้ผลิตก็ขาดทุน เพราะสินค้าขายไม่ออก
จึงน่าจะต้องดัดแปลงแนวคิดแนวปฏิบัติในการส่งเสริมความเจริญด้าน
อุตสาหกรรมไปบ้างให้สมดุลกับด้านอื่น ๆ เพื่อความอยู่รอด....”

ในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2523 ได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่ประชาชน
ชาวไทย ในเรื่องการเป็นอยู่โดยประหยัด เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2522 ความว่า

“...วิถีทางดำเนินของบ้านเมืองและของประชาชนทั่วไปมีความ
เปลี่ยนแปลงมาตลอด เนื่องมาจากความวิปริตของวิถีแห่งเศรษฐกิจ
สังคม การเมือง และอื่น ๆ ของโลก ยากยิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้
จึงทำให้ต้องระมัดระวังระดับประคองตัวเรามากเข้าโดยเฉพาะในเรื่อง

การเป็นอยู่โดยประหยัด เพื่อที่จะอยู่ให้รอดและก้าวหน้าต่อไปได้
โดยสวัสดิ์....”

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้ประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง จนเกิดผลกระทบทั่วทั้งประเทศ และเพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว ประกอบกับการที่ทรงมี พระราชประสงค์ให้ประชาชนคนไทยมีความพออยู่พอกินตามอัตภาพ จึงพระราชทานพระบรม ราชโองการ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในสภาวะที่ประเทศประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ความว่า

“...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปในทางที่ จะทำให้กลับมา เป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด แม้จะครั้งหนึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะมีเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็จะใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ถ้าทำ ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้....”

“...ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า “การจะเป็น เสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบ พอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้” ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัว จะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้แต่ขายในที่ ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจ ต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้ำสมัยคนอื่นเขาต้องการเศรษฐกิจที่ต้องมีการ แลกเปลี่ยนเรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลยรู้สึกว่าจะ ไม่หรูหราแต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิต ให้พอเพียงได้....”

ต่อมาเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่ คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลา ดุสิตาลัย พระราชวังดุสิตฯ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมว่า

“...คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไม่มีในตำราไม่เคยมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีอย่างอื่นแต่ไม่ใช่คำนี้ ปีที่แล้วพูดว่า เศรษฐกิจพอเพียงเพราะหาคำอื่นไม่ได้และได้พูดอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือ ไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ ในคราวนั้นเมื่อปีที่แล้วนึกว่าเข้าใจกัน แต่เมื่อไม่นานเดือนที่แล้วมีผู้ที่ควรจะรู้เพราะว่าได้ปฏิบัติเกี่ยวกับ การพัฒนามาช้านานแล้ว มาบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ดีมาก แล้วก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น หมายความว่าถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง และทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ ต้องพูดเข้าใจเรื่องเลย เพราะหนักใจว่า แม้แต่คนที่เป็นดอกเตอร์ก็ไม่เข้าใจอาจจะพูดไม่ชัด แต่เมื่อกลับไปดูที่เขียนจากที่พูดก็ชัดแล้วว่าควรจะปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด เพียงครั้งหนึ่งก็ใช้ได้ แม้จะเป็นเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ หมายความว่า วิธีปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่ต้องทำทั้งหมด และขอเติมว่าถ้าทำทั้งหมดก็จะทำไม่ได้ ฉะนั้นจึงพูดว่าเศรษฐกิจพอเพียงปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็ควรจะพอและทำได้ อันนี้เป็นข้อหนึ่งที่จะอธิบายคำพูดที่พูดมาเมื่อปีที่แล้ว...”

“...คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่ในศาลานี้เมื่อ เเท่าไหวร์ 20, 24 ปี เมื่อปี 2517, 2517 ถึง 2541 นี้ ก็ 24 ปี ใช้ใหม่ วันนั้นได้พูดว่า เราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกินมาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกินจึงต้องมโนนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้...”

“...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ่มเฟือยไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้

มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็คือ
 ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง เมื่อปีที่แล้ว
 ตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจ แล้วก็ได้พูดออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น
 Self – sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง
 แต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้กว้างขวางกว่า Self – sufficiency
 คือ self – sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้
 ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)...เป็นตามที่เขา
 เรียกว่ายืนบนขาของตัวเอง (ซึ่งแปลว่าพึ่งตนเอง) แต่พอเพียงนี้
 มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่าพอกก็เพียงพอ เพียงนี้
 ก็พอ ดังนั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย
 เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด
 “อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ” มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า
 พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้
 อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น
 ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง
 ปฏิบัติตนก็พอเพียง....”

วันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานเนื่องในวโรกาส
 วันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เพิ่มเติมว่า

“...เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเขาตีความว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชน
 หมายความว่า ให้พอเพียงในหมู่บ้านหรือในท้องถิ่น ให้สามารที่จะ
 พอมีพอกิน เริ่มด้วย พอมี พอกิน พอมีพอกินนี้เป็นเพียง เริ่มต้นของ
 เศรษฐกิจ เมื่อปีที่แล้วบอกว่าถ้าพอมีพอกิน คือพอมีพอกินของตัวเอง
 นั้น ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ ไม่เป็นเศรษฐกิจ
 พอเพียง....”

ต่อมาเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2543 ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานเนื่องใน
 วโรกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เพิ่มเติม
 ในเรื่องคำแปลว่า

“...เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้าแล้วย้าอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ภาษาไทยก็ต่อว่า ว่าไม่มี Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ ก็หมายความว่า ประหยัด แต่จะไม่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแล้วทุกคนจะมีความสุขแต่ว่าพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นสิ่งที่ปฏิบัติยากที่สุด...”

และได้พระราชทานอธิบายเพิ่มเติมในวันที่ 17 มกราคม 2544 ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข ความว่า

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือ ทำจากรายได้ 200 – 300 บาทขึ้นไป เป็น 2 หมิ่น 3 หมิ่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำเป็น Self – Sufficiency มันไม่ใช่ความหมาย ไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น Self – Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดู TV ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อ TV ดู เขาต้องการดูเพื่อสนุกสนานในหมู่บ้านไกล ๆ ที่ฉันไป เขามี TV ดู แต่ใช้แบตเตอรี่เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้นมี TV เขาฟุ่มเฟือยเปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัด Suit และยังใส่ Necktie Versace อันนี้ก็เกินไป...”

สรุป แนวพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตนเอง อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญรวดเร็วเพียงอย่างเดียว จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย มีความหมายที่ชัดเจน ไม่ยากแก่การรับรู้ และนำไปปฏิบัติ

2. ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2549, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

2.1 เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

2.2 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ **ความพอเพียง** หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

2.3 หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

2.4 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

(1) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่**ควรจะเป็น** โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อ**ความมั่นคง** และ**ความยั่งยืน**ของการพัฒนา

(2) คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

(3) คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

(4) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย **ความรู้รอบรู้**เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน **ความรู้รอบคอบ**ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และ**ความระมัดระวัง**ในขั้นปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

(5) แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สรุป เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตน โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิม และมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้อยู่รอดจากภัยและวิกฤต สามารถประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ ความพอเพียง ประกอบด้วย คุณลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยมีเงื่อนไข 2 เงื่อนไข ประกอบด้วย ด้านความรู้ ได้แก่ ความรอบรู้ ความรอบคอบ และ ความระมัดระวัง และเงื่อนไขด้านคุณธรรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต และนำมาประยุกต์ใช้ให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

3. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับบริบทการพัฒนาประเทศ

จิระ งามศิลป์ (2550, หน้า 214 - 217) ได้กล่าวถึง **กรอบแนวคิด** การพัฒนากรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในความหมายเชิงทฤษฎีของกลุ่มนักคิดต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** เป็นปรัชญาการดำรงชีวิตและดำรงชาติที่ก้าวพ้นพหุสถานความคิดแบบตะวันตกที่มีลักษณะเป็นเอกนิยมและทวินิยม แต่ **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** มีลักษณะเป็นพหุนิยมที่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีความขัดแย้ง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยที่เชื่อมโยงทุกมิติของวิถีชีวิตเข้าด้วยกัน จึงเป็นทฤษฎีแบบบูรณาการเป็นองค์รวม ทั้งเป็นปรัชญาที่มองสถานการณ์โลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต ความเป็นสากลเข้าใจง่าย และสามารถนำมาปฏิบัติได้ผลจริง จึงมีพลังสูงในการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขได้ตามอัตภาพที่เหมาะสมกับสถานะของตน โดยประยุกต์ใช้ได้กับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตลอดเวลาดั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งมีความสมสมัยในการชี้นำสังคมให้สามารถรอดพ้นวิกฤต และใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้เป็นอย่างดี **ดังนั้น** แนวคิดการพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงสามารถพิจารณาจำแนกออกได้เป็น 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

3.1 แนวคิดหลัก

แนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

แนวคิดการพัฒนาประเทศไทยให้สามารถดำรงอยู่ในประชาคมโลกท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วได้อย่างมั่นคง มีเกียรติศักดิ์ศรี สงบสุขและสันติกับนานาประเทศ และเป็น “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” นั้น จำเป็นต้องทบทวนหา “ดุลยภาพเชิงพลวัตใหม่” เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และวิถีการพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางบนพื้นฐานความแตกต่างของระบบเศรษฐกิจและสังคมในชนบทกับในเมือง เพื่อให้เกิดความสมดุลพอดีระหว่าง “ความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นในชนบทที่เป็นฐานรากของสังคม และความสมดุลในประโยชน์ของการพัฒนาแก่ทุกภาคส่วนเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม” กับ “ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของภาคธุรกิจในเมืองและความร่วมมือเป็นเครือข่ายพันธมิตรการพัฒนากับประเทศต่าง ๆ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์”

3.2 เป้าประสงค์

ให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เป้าประสงค์การพัฒนาประเทศ จึงต้องมุ่งสร้างความสมดุลของวิถีการพัฒนา ให้เกิดขึ้นในทุกมิติของการพัฒนาแบบองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เป็นการบูรณาการเชื่อมโยงทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมืองเข้าด้วยกัน รวมทั้งสร้างความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ขณะเดียวกันต้องสร้างความสมดุลของการพัฒนาระหว่างภายในประเทศกับโลกภายนอก โดยต้อง “รู้เท่าทันโลกาภิวัตน์” สามารถปรับตัวพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากความผันผวนของกระแสโลกาภิวัตน์ สามารถถ่วงดุลเลือกรับในสิ่งที่จะสร้างโอกาสการพัฒนาและป้องกันภัยคุกคามจากโลกภายนอก ทั้งด้านวัตถุ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ได้เป็นอย่างดี

3.3 หลักการ

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

การวางแผนยุทธศาสตร์และการดำเนินการพัฒนาและบริหารประเทศ รวมทั้งจัดทำแผนปฏิบัติการในทุกระดับ จะต้องยึดหลักการ “ความพอเพียง” ซึ่งมีคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ จำเป็นต้องให้หลัก “ความมีเหตุผล” ในการคิดวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ โดยรู้จักประมาณ คือ “รู้เรา” ว่าสถานะของประเทศเป็นอย่างไร มีจุดแข็งและจุดอ่อนในการพัฒนาเรื่องใดบ้าง และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกยุคโลกาภิวัตน์ คือ “รู้เขา” โดยต้องเข้าใจถึงโอกาสและภัยคุกคาม ข้อดีและข้อเสียที่เกิดขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อที่จะรู้จักเลือกรับหรือนำสิ่งที่ดีและมีความเหมาะสมมาประยุกต์ใช้และเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเป็นภัยคุกคามประเทศ วิธีคิดอย่างมีเหตุผลดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงหรือให้หลัก “ความพอประมาณ” ในการพัฒนาประเทศให้เป็นไปอย่างสมดุล บนพื้นฐานความพอดีระหว่าง “ความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก” และระหว่าง “สังคมชนบทกับสังคมเมือง” โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล และมีการเตรียมการจัดการความเสี่ยงด้วย “ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้พอเพียงพร้อมรับ

ผลกระทบและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ

3.4 เงื่อนไขพื้นฐาน

จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

ในการขับเคลื่อนกระบวนการวางแผนและการพัฒนาทุกขั้นตอนให้เป็นไปตามหลักการ “ความพอเพียง” นั้น จำเป็นจะต้องใช้ “ความรู้” ทั้งความรู้ในหลักวิชาและความรู้ในตัวคนที่สะสมจากประสบการณ์ชีวิตจริงเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความรอบคอบในการนำความรู้เหล่านี้มาพิจารณาให้เชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างรอบด้าน และนำไปใช้ในการวางแผนและดำเนินการพัฒนาอย่างระมัดระวังเป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของวิถีชีวิตสังคมไทย เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างศีลธรรมทางจิตใจของคนในชาติในทุกภาคส่วนและทุกระดับ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ และนักธุรกิจเอกชน ให้มีสำนึกใน “คุณธรรม” มีจริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” คือ ความอดทนขยันหมั่นเพียร มีสติปัญญา ความรอบรู้และความรอบคอบ อันจะเป็น “ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้พร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

สรุป แนวคิดการพัฒนาประเทศตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกออกได้เป็น 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ประการแรก แนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ต้องพัฒนาและบริหารในทางสายกลาง และให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ประการที่สอง เป้าประสงค์การพัฒนาประเทศต้องมุ่งสร้างสามัคคีธรรมของวิถีการพัฒนาให้เกิดขึ้นทุกมิติของการพัฒนาองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ประการที่สาม การจัดทำแผนปฏิบัติการทุกระดับต้องยึดความพอเพียง และประการสุดท้าย ต้องอาศัยความรู้ที่รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต อดทน มีสติปัญญา

4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549

จิระ งามศิลป์ (2550, หน้า 190) ได้กล่าวถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จึงเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ซึ่กรอบทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะปานกลาง ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาวและมีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ในด้านแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบบริหารจัดการภายในที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกระดับ อันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง

5. เป้าหมาย แนวทาง และแผนงานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้กำหนดเป้าหมาย แนวทาง และแผนงานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

5.1 เป้าหมาย

มุ่งสร้างกระแสสังคม ให้มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ได้ อย่างเหมาะสม และเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตและวิถีปฏิบัติ ตลอดจนปรับแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

5.2 แนวทาง

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งที่จะทำให้เกิดการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการบนพื้นฐานของปรัชญาดังกล่าว ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ซึ่งการที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นที่จะต้องกำหนดแนวทางหรือยุทธวิธีในการขับเคลื่อนอย่างเป็นขั้นตอนและชัดเจน ดังนี้

(1) เชื่อมโยงกลุ่มหรือบุคคลที่มีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อสร้างแกนเครือข่ายขับเคลื่อนในการสานต่อองค์ความรู้และรวมพลัง

เครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมให้ไปในทิศทางเดียวกัน โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายนี้ จะนำไปสู่ การสร้างกระแสเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มย่อย ๆ (Many small movements) ที่มีความ หลากหลาย ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างพื้นฐานของการขับเคลื่อนต่อไป

(2) ร่วมมือระหว่างแกนเครือข่ายโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการถอดบทเรียนเศรษฐกิจพอเพียง จากกิจกรรมตัวอย่างที่เป็น ธุรกรรม (show Cases หรือ Best Practices) ในสาขาต่าง ๆ อาทิ เกษตร อุตสาหกรรม บริการ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ธุรกิจขนาดจิ๋ว เล็ก กลาง ใหญ่ ทั้งที่ประสบ ความสำเร็จและล้มเหลว โดยชี้ให้เห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความพอเพียงหรือไม่พอเพียง ทั้งนี้ ตัวอย่างที่เป็นธุรกรรมและหลากหลายจะเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการสื่อความหมายของเศรษฐกิจ พอเพียงในสังคม

(3) พัฒนาแนวคิดให้ชัดเจน โดยการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาที่มี หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง เพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจ พอเพียงมากยิ่งขึ้น และนำเสนอเป็นทางเลือกหนึ่งของแนวทางการพัฒนา

(4) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยสร้าง และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วน ได้มีประสบการณ์ที่จะผ่านกระบวนการไตร่ตรองและ เรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ เป็นกรอบแนวคิดและพื้นฐานในการดำเนินชีวิตควบคู่ไปกับการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่พลัง ศรัทธาและฉันทามติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคม

(5) สร้างสื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Communication for Change) ที่มีพลัง จากการประมวลความรู้และบทเรียนต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไป มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และเกิดความสนใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการสร้าง การเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในกลุ่มเป้าหมาย

(6) ขยายผลในภาคส่วนต่าง ๆ ในหลากหลายมิติ ให้เกิดพลังเครือข่ายที่มีแรง มากเพียงพอ (Momentum) ที่จะทำให้กระแสเศรษฐกิจพอเพียงขยายต่อไปเรื่อย ๆ ในวงกว้าง อย่างเป็นธรรมชาติ จนเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ประชาชน ทั่วไปได้เรียนรู้ถึงแนวทางวิธีการและเงื่อนไขในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติให้เกิด ประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม

(7) เกิดผลลัพธ์จากการขับเคลื่อน คือ ประชาชนในแต่ละพื้นที่และภาคส่วน ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิต โดยน้อมเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นปรัชญา นำทางชีวิต และเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มสาขาอาชีพและพื้นที่ต่าง ๆ

ทั่วประเทศ จนสามารถนำไปสู่การปรับเปลี่ยนระบบและโครงสร้างของสังคม และยึดหลักการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงในที่สุด

5.3 แผนงาน

- (1) เครือข่ายการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่และในสาขาอาชีพหลักต่าง ๆ
 - (2) จุลสาร หรือ หนังสือ หรือเอกสารประกอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีคุณภาพและง่ายแก่การทำความเข้าใจและนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้
 - (3) Interactive Website เศรษฐกิจพอเพียงที่มีสาระและง่ายแก่การเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ระหว่างกลุ่มเป้าหมายและผู้สนใจ
 - (4) กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแจ่มแจ้ง เห็นตัวอย่างการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม และเห็นถึงความสำคัญในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต
 - (5) กลุ่มเป้าหมายสร้าง พัฒนาและขยายเครือข่ายการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงระหว่างกันในพื้นที่และภาคส่วนต่าง ๆ ให้มากขึ้น
- (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2546, หน้า 11-40)

สรุป สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) โดยคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้กำหนดเป้าหมายมุ่งสร้างกระแสสังคม โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้อย่างเหมาะสม มีแนวทางสร้างเครือข่ายให้ไปในทิศทางเดียวกัน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาที่มีหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสื่อ การขยายผล และผลลัพธ์จากการขับเคลื่อน

6. นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี แถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2549 ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

6.1 นโยบายด้านสังคม เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง เสริมสร้างความตระหนัก ในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบัน ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา จัดการศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจ ไปสู่เขตพื้นที่ สถานศึกษา และท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน

นายวิจิตร ศรีสุอาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้นำนโยบายที่รัฐบาล แกลงต่อสภานิติแห่งชาติมาทำให้เป็นรูปแบบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน โครงการ เพื่อให้มีความชัดเจน สำหรับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ พอเพียง คือ เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ โดยมุ่งสร้างความตระหนัก สำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของ กระบวนการเรียนรู้ และเชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา และ สถาบันทางการศึกษาเรียกว่า บวร (บ้าน วัด โรงเรียน)

6.2 ยุทธศาสตร์ สร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม วัฒนธรรม ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิต ประชาธิปไตย และธรรมาภิบาลแก่เยาวชนและ ประชาชนทุกระดับ โดยเชื่อมโยงความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในสังคม

6.3 เป้าหมาย ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังค่านิยมในการนำคุณธรรมเป็นหลักในการ ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สรุป นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่อการขับเคลื่อน เศรษฐกิจพอเพียง จะเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ โดยมียุทธศาสตร์ สร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลูกฝัง จิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมี เป้าหมายให้ผู้เรียนนำหลักคุณธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

7. การดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ดำเนินการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำโครงการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาโดยได้มอบหมาย ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในสังกัดดำเนินการตามหนังสือ ที่ ศธ 04006/837 ลงวันที่ 23 พฤษภาคม 2549 โดยมีสาระสำคัญของโครงการดังนี้

7.1 หลักการและเหตุผล

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสและแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดยาวนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคง และยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

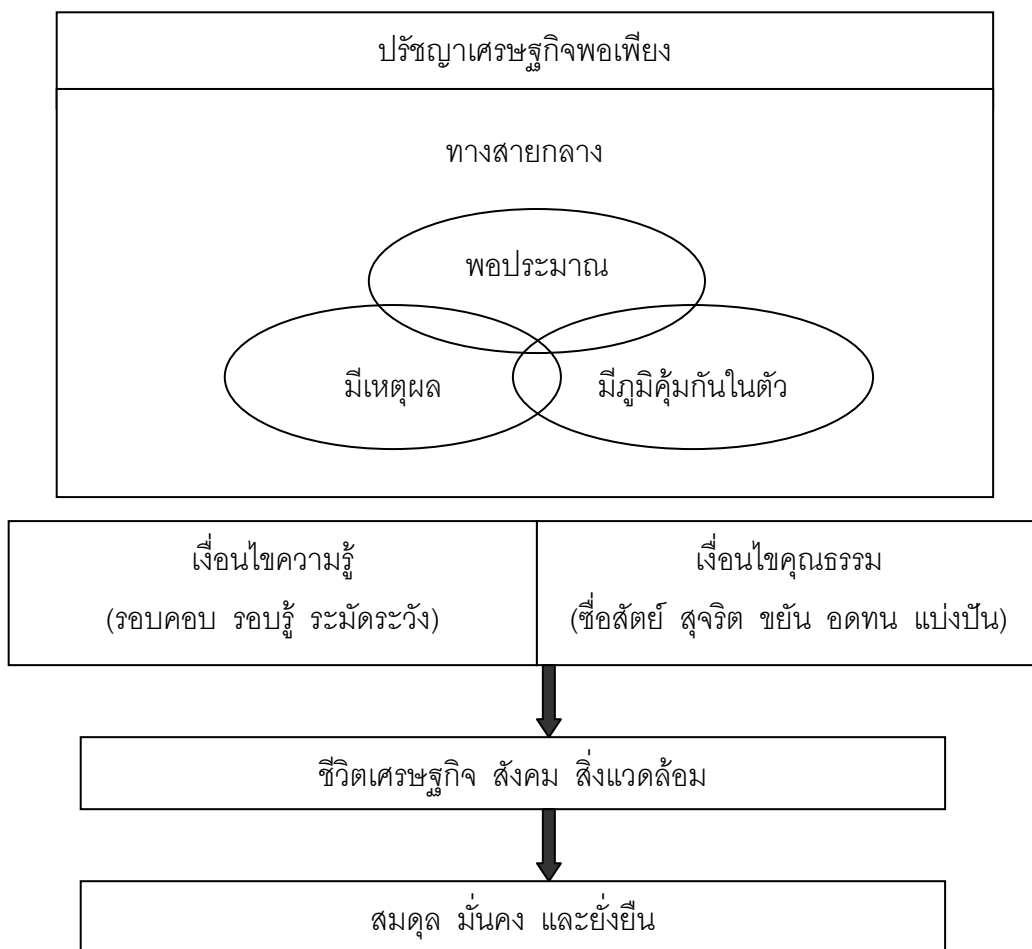
เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับชาติ ทั้งในการพัฒนาการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ตลอดจนดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติ และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ในปีที่พุทธศักราช 2549 กระทรวงศึกษาธิการ มีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในฐานะที่ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา จึงได้น้อมนำพระราชดำรัส เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นหลักปรัชญาในการส่งเสริมให้สถานศึกษาทั่วประเทศนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม รวมทั้งปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตของตนให้อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง และมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

7.2 กรอบความคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้ นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำ” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) จากวารสารมูลนิธิชัยพัฒนา

หลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ

หลักปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

1. การพึ่งตนเองเป็นหลัก
2. การพิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร สมเหตุสมผล
3. การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุล
4. ความครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ

หลักของความพอประมาณ(พอดี) 5 ประการ (จากข้อสรุปของสภาพัฒน์ฯ)

1. พอดีด้านจิตใจ → เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงประโยชน์ ส่วนรวม
2. พอดีด้านสังคม → ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน

3. พอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม → รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาด และรอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด
4. พอดีด้านเทคโนโลยี → รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน
5. พอดีด้านเศรษฐกิจ → เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่พอกิน สมควรตามอัตตภาพและฐานะของตน

หลักของความมีเหตุผล

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิต
2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพ
3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
4. ไม่หยุดนิ่งที่หาทางในชีวิตให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก
5. ปฏิบัติตนในทางที่ดี ลด เลิก สิ่งชั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป ไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวเอง ทำลายผู้อื่น พยายามเพิ่มพูนรักษาความดีที่มีอยู่ในห้องงามสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หลักของการมีภูมิคุ้มกัน

1. มีความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง
2. มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยันอดทนและแบ่งปัน

7.3 วัตถุประสงค์

7.3.1 เพื่อขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาและบุคลากรด้านการศึกษาในระดับต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบ สามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร บริหารการศึกษา และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ผู้การดำรงชีวิตของนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนครอบครัวและชุมชน

7.3.2 เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ในปีพุทธศักราช 2549

7.3.3 เพื่อให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สร้างเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตพอเพียง

7.4 เป้าหมาย

ระยะแรก (พ.ศ. 2549 - 2550)

- สร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในบุคลากรทางการศึกษา ในทุกระดับ
- สร้างความรู้ความเข้าใจและกระแสนับสนุนเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- สร้างผู้นำสถานศึกษาต้นแบบ เกิดการพัฒนาและสร้างคนที่มีความรู้และความเข้าใจในหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ระยะสอง (ตั้งแต่ พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป)

- การขยายผลสู่สถานศึกษาระดับองค์กรหลัก
- องค์กรหลักนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในทุกมิติ และขับเคลื่อนสู่หน่วยงาน และสถานศึกษาในสังกัดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- เชิญชวนโรงเรียนเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ
- ส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และตามระดับความสำเร็จที่กำหนด ทั้งการมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ ให้เกิดการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง และหลากหลาย ภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างกัน
- การติดตามประเมินผลและรายงานผล
- นำทูลเกล้าฯร่วมเฉลิมฉลองในพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา
- กำหนดเป็นนโยบายต่อเนื่องสู่การปฏิบัติและยั่งยืน

7.5 ขั้นตอนการดำเนินงานตามโครงการ

7.5.1 การขับเคลื่อนในระดับกระทรวง

- 1) แต่งตั้งคณะกรรมการ / คณะทำงาน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ องค์กรหลัก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเครือข่ายภาครัฐและเอกชน
- 2) สร้างพลังเครือข่ายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
 - กำหนดแนวทาง ตัวชี้วัดระดับต่าง ๆ และจัดทำคู่มือปฏิบัติ
 - ฝึกอบรม สัมมนา สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหาร แกนนำ และบุคลากรทางการศึกษาทุกภาค โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

- แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของสถานศึกษาที่ดำเนินงาน
ประสบผลสำเร็จ
 - ประกวดโครงงานเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดความตื่นตัว
และสร้างการมีส่วนร่วมของนักเรียน นักศึกษา ประชาชน และโรงเรียนทั่วประเทศ ในการนำหลัก
เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในวิถีการดำรงชีวิต
 - พัฒนาผู้บริหาร ผู้นำ ผู้ปฏิบัติ โดยกระบวนการบริหารจัดการองค์
ความรู้ (KM)
- 3) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อรูปแบบต่าง ๆ
 - จัดทำเว็บไซต์
 - จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ
 - จัดทำซีดีรอม
 - จัดแสดงนิทรรศการผลการดำเนินงาน

7.5.2 การขยายผลสู่สถานศึกษาระดับองค์กรหลัก

- 1) องค์กรหลักนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในทุกมิติและ
ขับเคลื่อนสู่หน่วยงาน และสถานศึกษาในสังกัดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- 2) เชิญชวนโรงเรียนเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ
- 3) ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์
และระดับความสำเร็จที่กำหนด

7.5.3 การติดตามประเมินผลและรายงานผล

7.5.4 นำทูลเกล้าฯร่วมเฉลิมฉลองในพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา

80 พรรษา

7.5.5 กำหนดเป็นนโยบายต่อเนื่องสู่การปฏิบัติและยั่งยืน

7.6 แนวทางการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา

ปัจจัย	ประเด็นหลัก	ตัวอย่างกิจกรรม
1. ด้านเศรษฐกิจ	1. รู้จักใช้จ่ายของตนเอง 1.1 ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล 1.2 ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ 1.3 ใช้จ่ายอย่างประหยัด 1.4 ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น	- บันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย - วิเคราะห์บัญชีรายรับและรายจ่าย - แลกเปลี่ยนประสบการณ์ - ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภค เพื่อลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย

ปัจจัย	ประเด็นหลัก	ตัวอย่างกิจกรรม
1. ด้านเศรษฐกิจ	2. รู้จักออมเงิน 2.1 เรียนรู้ระบบการฝากเงิน 2.2 เรียนรู้ระบบเงินฝาก 2.3 เรียนรู้ระบบออมเงินกับสหกรณ์	- ออมวันละหนึ่งบาท - จัดสัปดาห์การออม - เปิดบัญชีออมทรัพย์ - จัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ - จัดตั้งธนาคารโรงเรียน
1. ด้านเศรษฐกิจ	3. รู้จักสร้างรายได้หรืออาชีพ 3.1 สอดคล้องกับความต้องการ 3.2 สอดคล้องกับภูมิสังคม 3.3 สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 3.4 สอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น	- ปลูกพืชผักผสมผสาน - ปลูกพืชสมุนไพรไทย - ผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น - จัดฝึกอาชีพในโรงเรียน - จัดอบรมพัฒนาอาชีพในชุมชน
2. ด้านสังคม	4. รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน 4.1 ปลูกจิตสำนึกสาธารณะ 4.2 ปลูกฝังความสามัคคี 4.3 ปลูกฝังความเสียสละ 4.4 เผยแพร่องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	- จัดกิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข - จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส - จัดค่ายพัฒนาเยาวชน - จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภายในโรงเรียน
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	5. สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ 5.1 ปลูกจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อม 5.2 ฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในท้องถิ่น 5.3 ฟื้นฟูดูแลสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น	- เรียนรู้ ฟื้นฟู แม่น้ำในท้องถิ่น - จัดค่ายอนุรักษ์อุทยานการศึกษา - จัดค่ายบรมยุวมัคคุเทศก์ - โครงการชีววิถี - พัฒนาสวนพฤกษศาสตร์

ปัจจัย	ประเด็นหลัก	ตัวอย่างกิจกรรม
4. ด้านวัฒนธรรม	6. สืบสานวัฒนธรรมไทย 6.1 สร้างจิตสำนึกรักชาติ รักบ้านเกิด 6.2 ฟันฟูและอนุรักษ์อาหาร ประจำท้องถิ่น 6.3 ฟันฟูและอนุรักษ์ดนตรีไทย และเพลงไทย 6.4 ฟันฟูและอนุรักษ์โบราณ สถานและโบราณวัตถุ	- ปลูกฝังมารยาทไทย - อนุรักษ์ประเพณีพื้นบ้าน - อนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น - อนุรักษ์การใช้ภาษาประจำ ท้องถิ่น - อนุรักษ์ถิ่นกำเนิด
5. ด้านศาสนา	7. ส่งเสริมศาสนา 7.1 ปลูกฝังจิตสำนึกความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์	- ฝึกสมาธิก่อนเข้าเรียน - ถือบศีลหรืออ่านบทสวดมนต์ เป็นประจำ - จัดมูมธรรมะในโรงเรียน

7.7 ระยะเวลาดำเนินการ

ระยะแรก ปีงบประมาณ 2549 – 2550

ระยะที่สอง ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2550 เป็นต้นไป

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 23 พฤษภาคม 2549)

8. การวิเคราะห์แนวคิดและประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการศึกษา

ทิตานา แคมมณี (2546, หน้า 10 - 14) อธิบายว่า ด้วยพระอัจฉริยภาพขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถึงแม้ทฤษฎีใหม่จะเป็นทฤษฎีทางเศรษฐกิจและเกษตรกรรมก็ตาม แต่เนื่องด้วยทฤษฎีนี้ได้แฝงไว้ซึ่งแนวคิดที่น่าสนใจ อันเป็นแก่นสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทฤษฎีนี้จึงมีศักยภาพที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในศาสตร์ต่าง ๆ ได้อย่างดี ซึ่งในที่นี้จะขอนำมาประยุกต์ใช้กับศาสตร์ทางการศึกษา และเพื่อให้เห็นถึงแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ได้

อย่างชัดเจน ผู้เขียนจึงจะขอวิเคราะห์ให้เห็นถึงแนวคิดต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในทฤษฎีใหม่ ซึ่งพบว่า มีแนวคิดหลักที่สำคัญ ๆ อยู่หลายประการ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง ทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นทฤษฎีที่มุ่งช่วยเกษตรกรรายย่อยให้สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้ได้ผลพอเพียงที่จะเลี้ยงตนเอง เป็นทฤษฎีที่มุ่งช่วยให้เกษตรกรแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเอง เลี้ยงตนเองให้อยู่รอด อยู่ดีและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งคงจะมาจากความเชื่อที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะดูแลและพึ่งตนเอง และควรมีความรับผิดชอบในชีวิตและการดำรงชีวิตของตน ซึ่งหากทุกคนถือเป็นการรับผิดชอบต่อ และมีความสามารถที่จะเลี้ยงตนเองให้อยู่รอดอยู่ดีได้ ก็จะไม่เป็นภาระหรือก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสังคมในที่สุด ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลไม่รับผิดชอบต่อ หรือไม่มีความสามารถในการพึ่งตนเองแล้ว ก็จะเดือดร้อนถึงผู้อื่น และเป็นภาระและปัญหาของสังคมต่อไป ดังนั้นการพึ่งตนเอง จึงเป็นการดำรงชีวิตที่เหมาะสม เพราะเป็นชีวิตที่ไม่เบียดเบียนกัน และกัน อันเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญประการหนึ่ง

2. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นอิสระภาพ ทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีที่มุ่งช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อเกษตรกรรม และความเสียหายของพืชผลอันเนื่องมาจากความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องพึ่งพิงผู้อื่นและกู้หนี้ยืมสินผู้อื่น ซึ่งนับวันก็มีแต่เพิ่มพูนขึ้น ความเป็นอยู่ในสภาพชีวิตที่ช่วยตนเอง พึ่งพาตนเองไม่ได้ ต้องคอยพึ่งคนอื่นอยู่เสมอ เป็นชีวิตที่ไร้อิสระภาพ เป็นชีวิตที่เป็นทูกซ์ การที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ก็เท่ากับเป็นการอยู่อย่างมีอิสระภาพ อยู่อย่างเป็นไท เป็นชีวิตที่เป็นอิสระ สามารถที่จะอยู่อย่างมีความสุขได้ตามอัธยาศัย

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ โดยอาศัยหลักวิชาการเข้ามาช่วย เพื่อให้เกษตรกรนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีวิต จึงเห็นได้ว่าการบริหารจัดการ เป็นทักษะที่สำคัญมากในการดำรงชีวิต บุคคลที่มีความสามารถในการบริหารจัดการในเรื่องใด ๆ ก็ย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ เช่น นักเรียน นักศึกษา ที่สามารถบริหารจัดการเกี่ยวกับการเรียนของตน สามารถบริหารเวลาในการอ่านหนังสือ ทำการบ้านและภารกิจทั้งหลายได้ดี ก็ย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนมากกว่าผู้ที่ไม่รู้จักการบริหารจัดการที่ดี แต่ทักษะในการบริหารจัดการนี้ ไม่ใช่ทักษะที่เกิดขึ้นง่าย ๆ แต่เป็นทักษะที่ต้องอาศัยความสามารถในการคิด การจัดระบบ รวมทั้งการฝึกฝนที่เพียงพอ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาจะพบได้ว่า การศึกษาของไทยยังไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้เท่าที่ควร

4. แนวคิดเกี่ยวกับการทำงาน การทำงานใด ๆ จะให้ได้ผลตามต้องการนั้น ต้องอาศัยคุณสมบัติหลายประการ เช่น

4.1 ความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย การลงมือทำงานใด ๆ จำเป็นต้องอดทน ไม่ท้อถอยและไม่เกียจคร้าน งานจึงจะสำเร็จ ซึ่งในการนำทฤษฎีใหม่ไปใช้มีข้อเสนอแนะว่า นอกจากจะต้องดูให้เหมาะสมกับปัจจัยและสิ่งแวดล้อมทั้งหลายแล้วผู้ทำยังต้องมีความขยัน ไม่เกียจคร้าน และต้องอดทน ไม่ท้อถอยง่าย ๆ จึงจะประสบผลสำเร็จ

4.2 ความสามัคคี และการรวมกลุ่ม เป็นคุณสมบัติที่จำเป็น ดังปรากฏในทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 2 ที่ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ เพื่อดำเนินงานในด้านต่าง ๆ โดยชุมชนต้องมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำนองเดียวกับการ “ลงแขก” แบบดั้งเดิม

4.3 ความใฝ่รู้ในการแสวงหาและศึกษาข้อมูลและความรู้ ในการทำการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ ได้มีการระบุว่า ควรมีการศึกษาสภาพดิน ปรัชญาเจ้าหน้าที่และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่มีความรู้ เพื่อที่จะสามารถทำได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีต่อไป มิใช่ลงมือทำโดยขาดความรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการแสวงหาและศึกษาข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญในการประกอบการทำงานทั้งหลายให้ได้ผลดี

4.4 การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกันในการทำการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ เพื่อให้สามารถเลี้ยงตนได้อย่างพอเพียงนั้น มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการเลี้ยงสัตว์ที่เกื้อกูลต่อกัน เช่น เลี้ยงไก่ เป็ด หมู บริเวณขอบสระน้ำหรือบริเวณบ้าน เพื่อใช้มูลเป็นอาหารของปลา และปลาเป็นอาหารของคนและอาจขายเป็นรายได้เสริมด้วยการอยู่ด้วยกันอย่างเกื้อกูลนี้ จึงเกิดประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย ซึ่งแนวคิดนี้ น่าจะเป็นแนวคิดสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์เพราะเป็นแนวคิดที่สามารถช่วยให้โลกเกิดสันติภาพได้

5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีที่เป็นไปตามลำดับขั้น คือ เมื่อทำขั้นที่ 1 ได้แล้ว ก็สามารถจะทำขั้นที่ 2 ได้ ซึ่งจะทำได้ผลที่สมบูรณ์ขึ้นกว่าขั้นที่ 1 และเมื่อทำขั้นที่ 2 ได้แล้ว ก็สามารถจะพัฒนาไปทำขั้นที่ 3 ซึ่งจะทำได้ผลที่มากขึ้นกว่าขั้นที่ 2 ทฤษฎีนี้จึงเป็นทฤษฎีที่เหมาะสมกับธรรมชาติ มนุษย์ซึ่งเป็นผู้มีศักยภาพที่จะพัฒนาขึ้นไปได้เรื่อย ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด หากบุคคลตระหนักถึงศักยภาพนี้ ก็จะเป็นพลังผลักดันให้ตนเองมีการพัฒนาขึ้นไปได้เรื่อย ๆ

6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน สังคม และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังจะเห็นได้จากขั้นที่ 2 ของทฤษฎีใหม่ ที่เริ่มให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันพัฒนางานในแต่ละด้าน เช่น ด้าน

ผลผลิต ด้านการตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา เป็นต้น และขั้นที่ 3 การติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุนจากธนาคาร บริษัทเอกชนต่าง ๆ มาช่วยกันลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ แสดงให้เห็นว่า การได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของกลุ่มคน ยิ่งมาก ยิ่งกว้าง ก็จะทำให้ระดับการพัฒนาที่สูง หรืออีกนัยหนึ่ง กล่าวได้ว่า การพัฒนาจะทำได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นกับความมากน้อยของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคมชุมชนนั้น

7. แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎี การนำทฤษฎีใด ๆ ไปใช้จำเป็นต้องดูว่ามีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นหรือไม่ ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2538 ณ ศาลาดุสิดาลัย ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า "...การทำตามทฤษฎีใหม่นี้ มีใช้ของง่าย ๆ แล้วแต่ที่ แล้วแต่โอกาส แล้วแต่งบประมาณ เพราะว่าเดี๋ยวนี้ประชาชนทราบถึงทฤษฎีใหม่อย่างกว้างขวาง และแต่ละคนก็อยากได้ให้ทางราชการอุดหนุนแล้วช่วย แต่มันไม่ใช่สิ่งง่ายนัก บางแห่งอุดหนุนแล้วไม่มีน้ำ แม้จะมีฝน น้ำก็อยู่ไม่ได้ เพราะมันรั่ว หรือบางทีก็เป็นที่รับน้ำไม่ได้ ทฤษฎีใหม่นี้จึงต้องมีพื้นที่ที่เหมาะสมด้วย.." และหากสภาพภูมิประเทศไม่เหมาะสม ทำทฤษฎีใหม่ไม่ได้ ก็ต้องหาหนทางอื่นที่เหมาะสมต่อไป หรือหากดำเนินการด้านเกษตรกรรมอื่นใดได้ผลอยู่แล้ว ก็ไม่ควรปรับเปลี่ยนมาทำทฤษฎีใหม่ เพราะไม่จำเป็น ดังนั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ใด ๆ จึงต้องดูให้เหมาะสมกับความต้องการ ความจำเป็น สภาพแวดล้อม และปัจจัยต่าง ๆ มีใช้เพียงเห็นว่าเป็นทฤษฎีที่ได้รับความนิยมก็จะลงมือทำ

แนวคิดทั้ง 7 ประการดังกล่าวข้างต้น เมื่อนำมาประกอบกันแล้ว พบว่ามีแก่นสาระที่เป็นหลักสำคัญ ๆ อยู่ 4 ประการ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า ประเด็นสำคัญทั้ง 4 ประการนั้น กลายเป็นกระบวนการที่จำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต กระบวนการดังกล่าว คือ

1. การพึ่งตนเอง คุณสมบัติประการแรกที่มนุษย์ทุกคนควรจะทำ คือ การพึ่งตนเอง ได้แก่ การไม่มุ่งที่จะพึ่งพาคนอื่นก่อนที่จะลงมือพึ่งตนเอง หรือการรอคอยแต่จะให้ผู้อื่นมาช่วยโดยตนเองไม่ยอมทำอะไร การที่บุคคลจะพึ่งตนเองได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบในตนเอง หากขาดความรู้สึกรับผิดชอบในตนเองแล้ว ก็จะขาดจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง บุคคลที่สามารถพึ่งตนเองจะมีชีวิตที่เป็นอิสระไม่ตกอยู่ในอำนาจหรือถูกบีบบังคับโดยผู้อื่น การพึ่งตนเองกับชีวิตที่มีอิสรภาพจึงเป็นของคู่กันโดยปริยาย

2. การทำงานและการแก้ปัญหา เมื่อบุคคลเกิดจิตสำนึก มีความรับผิดชอบในตนเองและพร้อมที่จะพึ่งตนเองแล้ว บุคคลนั้นก็ต้องลงมือกระทำอันจะช่วยให้ตนเองได้ในสิ่งที่ชีวิตต้องการ การทำงานหรือการลงมือปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในอันดับต่อมา บุคคลใดจะสามารถประกอบกิจการงานให้ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังได้ จะต้องมีความขยันอดทน ไม่ทอดทิ้ง สามารถที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนั้น ยังจะต้องมีทักษะการบริหารจัดการกิจกรรมด้านต่าง ๆ ในชีวิตให้ประสบผลสำเร็จ เมื่อบุคคลมีการลงมือปฏิบัติขยายไปสู่การรวมกลุ่ม และได้รับความร่วมมือจากชุมชนหรือคนอื่นมากขึ้น ผลประโยชน์ที่ได้รับก็จะเพิ่มพูนขึ้น

3. การแสวงหาความรู้และข้อมูลในการทำงานใด ๆ ให้ได้ผล การแสวงหาข้อมูลและความรู้เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการปฏิบัติโดยขาดความรู้ อาจทำให้เสียเวลาและทรัพยากรมาก และอาจไม่ประสบผลสำเร็จ การศึกษาหาความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงาน ไม่ว่าจะจากผู้รู้หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ จะช่วยให้การทำงานของบุคคลก้าวหน้าและได้ผลมากขึ้น หรือพูดง่าย ๆ ว่า ทฤษฎีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติ และในขณะเดียวกันการปฏิบัติก็ส่งผลทำให้ทฤษฎีหรือข้อความรู้ขยายตัวออกไป ดังนั้น การปฏิบัติตนและทฤษฎีหรือข้อความรู้จึงเป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน และส่งผลต่อกันและกันเสมอ

4. การพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต เมื่อบุคคลมีความรับผิดชอบที่จะพึ่งตนเองและลงมือทำงาน โดยอาศัยความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ และหากมีปัญหาเกิดขึ้น ก็สามารถที่จะศึกษาหาวิธีการที่จะมาแก้ปัญหานั้น ๆ ได้ การปฏิบัติก็จะบังเกิดผล บุคคลก็จะเกิดการพัฒนารวมทั้งทางด้านคุณภาพชีวิตและคุณสมบัติส่วนตัว ผลที่เกิดจากการทำงาน นอกจากจะสามารถนำไปใช้เลี้ยงชีวิตแล้ว บุคคลยังเกิดความชำนาญจากการลงมือกระทำ และมีความรู้เพิ่มพูนขึ้นทั้งจากประสบการณ์การทำงาน และการศึกษาหาความรู้ขณะทำงาน ซึ่งจะเป็ปัจจัยช่วยให้บุคคลนั้นสามารถคิดและทำในสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้นและดีขึ้น จึงกล่าวได้ว่าบุคคลเกิดการพัฒนารวมทั้งด้านคุณภาพชีวิตจากการพึ่งตนเอง การทำงาน และการแสวงหาความรู้มาใช้ในการทำงาน (ทิตนา แชมมณี. 2546, หน้า 2-8)

ทิตนา แชมมณี ยังอธิบายต่อว่า แนวคิดทั้ง 7 ประการดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวคิดที่แฝงตัวอยู่ในทฤษฎีใหม่ทั้งสิ้น ซึ่งคงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า เป็นแนวคิดที่ไม่สำคัญต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประชาชนชาวไทยแล้ว แนวคิดเหล่านี้ควรเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาพลเมืองของประเทศให้มีการดำรงชีวิตที่เอื้อรอด อยู่ดี และมีคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น จึงสมควรที่ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาของไทยจะหันมาทบทวนและพิจารณาใช้แนวคิดเหล่านี้ในการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษาของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป ประเด็นที่สามารถ

นำไปใช้ได้มีหลายประเด็นด้วยกัน แต่ในที่นี้ผู้เขียนจะขอเลือกหยิบยกเฉพาะที่สำคัญ ๆ มาอภิปราย ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้ในด้านการพัฒนาและการใช้หลักสูตร ทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้เกิดผลพอเพียงที่จะเลี้ยงตนเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมกับอัตภาพ การศึกษาจึงน่าจะทำหน้าที่ในด้านการพัฒนาสติปัญญาของบุคคล ให้สามารถที่จะพึ่งตนเองในการดำรงชีวิตประจำวันและแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นหลักสูตรจึงควรที่จะประกอบไปด้วยสาระที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันและปัญหาในการดำรงชีวิต โดยมีการบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจและมีการพัฒนาในเรื่องนั้น ๆ แต่เนื่องจากกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันในแต่ละแห่ง อาจมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดสาระของหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น เด็กที่อยู่ภาคกลางที่มีการทำนามาก ก็ควรเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องข้าว และการทำนาให้มากและลึกซึ้ง เพื่อที่จะได้เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาในเรื่องนั้น ๆ ในขณะที่เด็กที่อยู่ติดกับชายทะเลควรเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องการประมง ซึ่งเป็นกิจกรรมประจำวันที่เด็กคุ้นเคย ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ จึงควรเป็นหลักสูตรที่ยึดกิจกรรมการดำรงชีวิต การแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองในการดำรงชีวิตเป็นแกน อันจะทำให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตได้จริง กิจกรรมการดำรงชีวิตควรเริ่มจากใกล้ตัวไปไกลตัว หรือจากระดับแคบไปกว้างโดยมีการจัดสัดส่วนที่เหมาะสม

หลักสูตรในอดีต เคยเป็นหลักสูตรรายวิชา ซึ่งมักจะมุ่งที่เนื้อหาสาระของเรื่องต่าง ๆ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน การเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ มีลักษณะแยกกับการกระทำ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนจึงไม่สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ต่อมาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) จึงได้ปรับเนื้อหาสาระให้มีลักษณะเป็นหน่วยใหญ่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน และบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ต้องการเข้าไป โดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถปรับสาระให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน นับว่าหลักสูตรปัจจุบันมีลักษณะที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในเรื่องที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากขึ้น หากมีการปรับสาระของหลักสูตร โดยบรรจุกระบวนการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาเข้าไปในทุกหน่วยการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรก็จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาคุณสมบัติที่พึงประสงค์อย่างมั่นคง ทำให้เป็นฐานที่แน่นหนาในการดำรงชีวิตและการเรียนรู้ในชั้นสูง ๆ ขึ้นไป ซึ่งสิ่งนี้อาจจะไม่เกิดขึ้น หากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในหน่วยการเรียนรู้หนึ่งเท่านั้น

2. การประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทฤษฎีใหม่ได้กำหนดการดำเนินโครงการเป็นขั้นตอน 3 ขั้นตอนด้วยกัน **ขั้นที่ 1** เป็นการจัดการเรื่องที่ดินและน้ำ ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพได้ผลพอเพียงแก่การดำรงชีวิตในระดับประหยัด เมื่อดำเนินการขั้นที่ 1 ได้ผลแล้ว จึงเริ่มดำเนินการ **ขั้นที่ 2** ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรได้รับประโยชน์เพิ่มมากขึ้นและพัฒนาต่อไปถึง **ขั้นที่ 3** ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น โดยการแสวงหาแหล่งทุนและลงทุนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ในขณะที่ดำเนินการ ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นใดสิ่งทีเกษตรกรพึงทำก็คือการปรึกษาผู้รู้ เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมในการทำเพื่อให้ได้ผลสูงสุด เช่น การขอข้อมูลความรู้และคำแนะนำ จากกรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมชลประทาน กรมส่งเสริมการเกษตร ตลอดจนนายอำเภอ เกษตรอำเภอ เกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการเช่นนี้มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ คือ มีการเรียนรู้จากการลงมือกระทำ และการแสวงหาข้อมูลความรู้มาแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น การเรียนรู้ในลักษณะนี้เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรง เป็นการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติควบคู่กันไป

เมื่อพิจารณาการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่าง ๆ ในอดีตที่ผ่านมา ภาพการสอนที่เป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปก็คือ ครูมักจะมุ่งให้ข้อมูลข้อความรู้แก่ผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ การวัดและการประเมินผลก็เน้นที่การวัดความรู้ความจำ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมุ่งจดจำความรู้เป็นสำคัญเพื่อที่จะได้สอบผ่านพฤติกรรมการสอนของครูไม่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิด ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาสติปัญญา ปัญหาพฤติกรรมการสอนของครูนี้ ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เรื่อยมา และได้มีความพยายามในการแก้ปัญหานี้มาโดยตลอด แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จในระดับที่ต้องการ จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ หลักสูตรได้กำหนดให้ครูสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอันจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด และเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต จึงนับได้ว่าเป็นความพยายามในการแก้ปัญหาก็้าวไปได้อีกขั้นหนึ่ง

อย่างไรก็ตามแม้การสอนปัจจุบันจะได้กำหนดชัดเจนให้มีลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้วก็ตาม แต่การเรียนรู้ตามแนวคิดของทฤษฎีใหม่ที่มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติควบคู่กันไป เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่แท้จริง และสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้จริงนั้น อาจจะไม่เกิดขึ้น หากขาดแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติ และการให้ความช่วยเหลือครูในการพัฒนาการสอนอย่างเพียงพอ ดังนั้น การจัดทำแนวการสอนที่มีลักษณะตามที่พึงประสงค์ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและการสอนพึงให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างจริงจังต่อไป แนวการสอนดังกล่าวควรมีลักษณะ

ที่สำคัญดังนี้

1) ควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดจุดมุ่งหมายหลัก ซึ่งได้แก่กระบวนการพึ่งตนเอง หรือการพัฒนาเป็นแกนในการสอนตลอดหลักสูตร

2) ควรจัดการเรียนการสอนให้มีลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดและความเข้าใจในสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริง

3) ควรจัดการเรียนการสอนในการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป อย่างสมดุล เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อความรู้กับการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสภาพการณ์ต่าง ๆ ให้มาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถและความชำนาญในการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์

4) ควรจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมประจำวัน และวิถีชีวิตของครูและบุคลากร ในสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน

3. การประยุกต์ใช้ในด้านกรวัดและประเมินผลการศึกษา การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น แม้มีผู้เห็นด้วยและพยายามจะพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมมากขึ้นเพียงใด แต่หากระบบการวัดและประเมินผลการศึกษายังไม่สามารถปรับให้สอดคล้องกันแล้ว ก็จะเป็นอุปสรรคทำให้การพัฒนานั้นไม่สำเร็จได้ หากระบบการวัดและประเมินผลยังถูกจำกัดอยู่ที่การวัดความรู้ความจำ การให้ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากการให้ความรู้มาเป็นการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็น ก็คงเป็นไปได้ยากหากแนวทางการสอนและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมุ่งเน้นที่การพัฒนาความคิดความเข้าใจ การเรียนรู้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ในชีวิต รวมทั้งการพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น การพึ่งตนเอง การพัฒนาตนเอง การใฝ่รู้ การบริหารจัดการ การทำงานเป็นหมู่คณะ ฯลฯ ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนก็จำเป็นที่จะต้องมิตะเกณฑ์และเครื่องมือที่จะใช้วัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับสิ่งที่จะจัดด้วย เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่ง ที่วงการศึกษจะต้องให้ความสนใจและพยายามพัฒนาให้ทันต่อความต้องการและความเปลี่ยนแปลง

4. การประยุกต์ใช้ในด้านกรบริหารจัดการเกี่ยวกับศึกษา ในการดำเนินการตามทฤษฎีใหม่นั้นปัญหาใหญ่ข้อหนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเล็งเห็นคือ การลงทุนที่ค่อนข้างสูงในปัจจุบันต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น การขุดสระน้ำ การตั้งโรงสี การทำชลประทาน เป็นต้น พระองค์ทรงเห็นว่าเกษตรกรควรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก คือ จากทางรัฐบาล มูลนิธิ บริษัท ห้างร้านเอกชน และอื่น ๆ ในทางการศึกษาก็ควรเป็นเช่นเดียวกัน สถาบันของรัฐและเอกชนต่าง ๆ ควรจะพิจารณาให้ความช่วยเหลือ และลงทุนในกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษา

ที่จะเป็นประโยชน์ต่อปวงชน ทั้งนี้ควรยึดหลักตามพระราชดำริอันประจักษ์ชัดแล้วว่า ได้อำนวยประโยชน์อย่างมากแก่พสกนิกรโดยส่วนรวม ซึ่งได้แก่ “การลงทุนเพื่อให้มีผลิตผลมากขึ้นข้อหนึ่ง การลงทุนเพื่อไม่ต้องเสียเงินอีกข้อหนึ่ง เป็นสิ่งที่คุ้ม” (พระราชดำรัส พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540) ดังจะเห็นได้จากที่ทางมูลนิธิชัยพัฒนาได้สนับสนุนเงิน 18 ล้านบาท เพื่อให้ดำเนินการขุดคลองให้เสร็จภายในหนึ่งเดือน ก่อนที่พายุลินดาจะเข้ามาทำให้น้ำท่วมจังหวัดชุมพร ซึ่งปรากฏว่าได้ผล เพราะถ้าน้ำท่วมความเสียหายที่เกิดขึ้นจะมากยิ่งขึ้นกว่าเงินที่เสียไปหรือการลงทุน ขุดสระ หรือทำชลประทานที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถทำการเพาะปลูกทำนาเลี้ยงตนได้ แม้จะใช้ทุนมาก แต่ก็เกิดประโยชน์คุ้มค่าในระยะยาว เห็นได้ว่า แนวพระราชดำริในการลงทุนนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของมวลประชาเป็นส่วนใหญ่ และเป็นไปเพื่อประโยชน์ในระยะยาว อันจะเกิดความคุ้มค่า แนวคิดเช่นนี้ น่าที่ผู้บริหาร สถาบันรัฐและเอกชน พึงใช้เป็นหลักในการลงทุน ซึ่งหากมีการปฏิบัติเช่นนี้โดยทั่วไปแล้ว ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งประชาชนกำลังได้รับผลอยู่ในขณะนี้ ก็คงจะเบาบางลง

9. โรงเรียนนำร่องเศรษฐกิจพอเพียง

จรรยาพร ธรณินทร์ (2550, หน้า 2 - 3) ได้กล่าวว่า กระทรวงศึกษาธิการได้จัดประชุมสัมมนาโครงการพัฒนาผู้นำตามรอยพระราชดำรัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ 28-29 มีนาคม 2550 ณ หอประชุมคุรุสภา โดยมีโรงเรียนนำร่องจำนวน 12 โรงเรียน ร่วมจัดนิทรรศการเผยแพร่กิจกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีสาระสำคัญดังนี้

โรงเรียนต้นตารักษ์ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียน อาศัยอยู่อย่างปลอดภัยจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่บิดเบือนจากสภาพความเป็นจริงด้านธรรมชาติ โดยใช้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้าไว้ในวิถีการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เน้นให้นักเรียนใช้เหตุผลหรือ “ปัญญา” บูรณาการความรู้ และคุณธรรม เพื่อให้นักเรียนเติบโตขึ้นโดยรู้จักรับผิดชอบ มีทักษะทางสังคม เศรษฐกิจ ตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้มีความภูมิใจและปฏิบัติตามแบบแผนวัฒนธรรม อันดีงามของชาติ

โรงเรียนภาษานุสรณ์ ธนบุรี เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร จัดกิจกรรมโครงการออมทรัพย์เพื่อให้นักเรียนรู้จักการใช้เงิน โครงการค่ายธรรมพัฒนาจัดทำทุกปี มีคณะพระวิทยากรเข้ามาทำกิจกรรมและติดตามประเมินผล กิจกรรมน้องไหวพี้ - พี่รับไหว้น้องสร้างความรัก ความสามัคคี และสืบสานวัฒนธรรมไทย กิจกรรมนี้ทำในตอนเช้าหลังจากเข้าแถวเคารพธงชาติ แผ่เมตตา โรงเรียนสร้างเสริมความปลอดภัยซึ่งร่วมกับศูนย์วิจัยสร้างเสริมความปลอดภัย โรงพยาบาลรามาริบัติ ดูแลนักเรียนในเรื่องสุขภาพ อาหาร การเดินทางไป - กลับของนักเรียน

ในโรงเรียน มีการทดสอบอาหารภายในโรงอาหารได้รับเกียรติบัตร อย.น้อย เปิดสนามสอบธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก ให้กับครู นักเรียน บุคลากรภายในโรงเรียน ผู้ปกครอง

โรงเรียนขอนแก่นวิทยาคม จัดกิจกรรม โครงการ “บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้” โดยจัดอบรมพัฒนาชีวิตครูและนำความรู้สู่นักเรียน จัดให้นักเรียนทำกิจกรรม โครงการอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โครงการธนาคาร ความดี โครงการปลูกป่า ซึ่งทางโรงเรียนมีความพร้อมทางด้านครู นักเรียน และผู้ปกครอง รวมทั้งโรงเรียนยังเป็นศูนย์พัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสื่อ องค์ความรู้ ผู้ปกครอง โรงเรียนเครือข่าย

โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 99 (บ้านบางบอน) จัดกิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน เช่น การจัดทำแปลงพันธุ์ต้ายางพารา การจัดทำเพาะพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับ พืชเศรษฐกิจ และพืชท้องถิ่น จัดทำปุ๋ยหมักชีวภาพ จัดทำแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ยางพารา ต้นจาก แหล่งท่องเที่ยวถ้ำพระปรารักษ์

โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี อำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร จัดทำโครงการ เกษตรครบวงจร เพื่อสนับสนุนอาหารกลางวัน โดยมีการเลี้ยงโคขุน การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การเพาะเห็ด (เห็ดนางฟ้า เห็ดขอนขาว) จัดทำปุ๋ยอินทรีย์ (ชีวภาพ) โครงการทำธูปหอมสูตรโบราณ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ (สวนป่าภูมิรักษ์)

วิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมา มีการพัฒนาระบบสารสนเทศ ระบบการบริหารงาน งานวิชาการ การสร้างงานให้กับนักศึกษา ทำให้นักเรียน นักศึกษา มีรายได้ระหว่างเรียน ลดรายจ่ายผู้ปกครอง มีการบูรณาการจัดการเรียนการสอนให้สามารถปฏิบัติงานจริง การบริการชุมชน โดยจัดตั้งศูนย์ซ่อมสร้างชุมชน (Fix it Center) จัดทำโครงการล้างแอร์ช่วยชาติ จัดทำโครงการจูนแอร์ช่วยชาติ และโครงการบริการอาชีพจะร่วมด้วยช่วยประชาชน

โรงเรียนชำอ้อพิทยาคม ตำบลชำอ้อ กิ่งอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง ครู อาจารย์ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความขยันขันแข็ง เสียสละ เพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรม มีระเบียบวินัย เสียสละ เพื่อส่วนรวม และชุมชนให้การสนับสนุนโรงเรียนเป็นอย่างดี โดยทางโรงเรียนได้จัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการนักสืบสายน้ำ นักเรียนร่วมกันเฝ้าระวังดูแลลำน้ำประแสร์ โครงการไต่เรียนเพื่อน้อง นำไต่ะแก้อีที่ชำอ้อมมาซ่อมแซมและมอบให้น้อง ๆ โรงเรียนประถมในพื้นที่ขาดแคลน โครงการผักสวนครัวรั้วกินได้ ปลูกพืชผักสวนครัวและผักพื้นบ้านที่บ้านนักเรียน เป็นการลดรายจ่ายครอบครัว โครงการกล้วย กกล้วย กกล้วย ร่วมกันปลูกกล้วยในพื้นที่ว่างของโรงเรียนเพื่อนำผลผลิตมาเป็นอาหารเสริมของนักเรียน และนำมาแปรรูปไปใช้ในการเรียนรู้ศิลปะประดิษฐ์ โครงการคลินิกวิชาการ นักเรียนทำหน้าที่หมอในการรักษานักเรียนที่มีปัญหาการเรียน

ในกลุ่มสาระต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โรงเรียน ผสวท. โครงการคณิตวิทย์ โรงเรียนสิ่งแวดล้อมเด่นได้รับ ISO 14001 สวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน โรงเรียนเป็นศูนย์ ERIC ของจังหวัดขอนแก่น โรงเรียนภูมิปัญญา ไทย นวดไทยแผนโบราณ โรงเรียนศูนย์อัจฉริยะภาษาฝรั่งเศส ศิลป พีลิกส์ ภาษาอังกฤษ โรงเรียนที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมระดับเขต 6 ของกระทรวงสาธารณสุข ปี 2549 โรงเรียน ส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียนต้นแบบเงินทองของมีค่าของตลาดหลักทรัพย์ โครงการป้องกันอุบัติเหตุ ในโรงเรียน ซึ่งเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของจังหวัดขอนแก่น

โรงเรียนบ้านกุดกว้างประชาสรรค์ ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นสื่อในการพัฒนาคุณธรรมผู้เรียน (เลี้ยงวัว เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ปลูกผัก ทำนา) โรงเรียนวิถีพุทธ ธนาคารขยะรีไซเคิล สหกรณ์โรงเรียน โครงการพระราชดำริ (ปลูกหญ้าแฝก สบู่ดำ) หลักสูตรบูรณาการทุกสาระทุกช่วงชั้น ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง การทอดผ้าป่าหมี่ การทอดเสื่อกก พิพิธภัณฑสถานกล้วย เกษตรอินทรีย์

โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย สพท.ระยอง เขต 2 จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการสืบสายวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงลุ่มน้ำประแส หลักสูตรท้องถิ่นลุ่มน้ำประแส แผนการเรียนบูรณาการ คำนูรณาการการเรียนรู้ กิจกรรมเฝ้าระวังลุ่มน้ำประแส สืบค้นอาชีพและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โครงการวิจัยพัฒนาอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น จุดสารักษ์น้ำประแส

10. มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า การเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุอยู่แล้วในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ขอบเขตที่ชัดเจนในการเรียนการสอน กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ของแต่ละชั้นปี เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับแต่ละวัน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเอง และรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์ รายรับ - รายจ่ายของตนเอง สอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง

ประถมศึกษาปีที่ 1	ประถมศึกษาปีที่ 2	ประถมศึกษาปีที่ 3
1. รู้จักช่วยเหลือตนเอง	1. ปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง และครองคร้วอย่างมีความรับผิดชอบ	1. รู้จักช่วยเหลือครอบครัว และชุมชน
2. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	2. รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า	2. รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า
3. รู้จักการออม	3. มีวินัยในการใช้จ่าย	3. วิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายของตนเอง
4. รู้จักแบ่งปันสิ่งของที่มีให้กับผู้อื่น	4. รู้จักแบ่งปันสิ่งของและช่วยเหลือผู้อื่น	4. รู้จักเสียสละแบ่งปันทรัพยากรที่มีเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม
	5. ปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข	5. ชื่นชมต่อการปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนและเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

ประถมศึกษาปีที่ 4	ประถมศึกษาปีที่ 5	ประถมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	1. ปฏิบัติตนตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจระบบและวิธีการดำเนินงานขององค์กรในชุมชน ตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง
2. สำรวจสภาพปัญหาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ปัญหา	2. วิเคราะห์การใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลในชุมชน	2. รู้จักใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

ประถมศึกษาปีที่ 4	ประถมศึกษาปีที่ 5	ประถมศึกษาปีที่ 6
3. เข้าใจสภาพรายรับ-รายจ่ายของตนเองและวางแผนการใช้จ่ายตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง	3. เข้าใจสภาพรายรับ-รายจ่ายของครอบครัวและนำหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว	3. วิเคราะห์วางแผนและจัดทำบันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ
4. สำรวจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น	4. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	4. รวบรวมองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่าง ๆ และในมิติต่าง ๆ ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้ตัว เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด

มัธยมศึกษาปีที่ 1	มัธยมศึกษาปีที่ 2	มัธยมศึกษาปีที่ 3
1. รู้และเข้าใจประวัติความเป็นมา ความหมาย หลักแนวคิดและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม บนพื้นฐานของหลักแนวคิด	1. เข้าใจแนวทางพัฒนาชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. สามารถนำหลักแนวคิดและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ของตนเอง ครอบครัวและชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน	2. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นคนที่ดี สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้ โดยเน้นเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ หรือการศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างไร แยกแยกหรือสามัคคี เป็นต้น

มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจและวิเคราะห์การบริหารจัดการองค์กร วิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุลภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ตระหนักในความสำคัญของการบริหารจัดการองค์กรวิสาหกิจชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุล
3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง	3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติ	3. นำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดและปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริสเนาะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยเพื่อแก้ไขปัญหา เพื่อให้สังคมไทยรอดพ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อช่วยให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคม การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ

ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (สศช.) มีเป้าหมายมุ่งสร้างกระแสสังคมให้มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ได้เหมาะสม และเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตและวิถีปฏิบัติ ตลอดจนปรับแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยสร้าง และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วน ได้มีประสบการณ์ที่จะผ่านกระบวนการไตร่ตรองและ เรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็น กรอบแนวคิดและพื้นฐานในการดำเนินชีวิตควบคู่ไปกับการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่พลังศรัทธา และฉันทามติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคม ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลด้านสังคม จะ เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชน ให้กว้างขวางและทั่วถึง เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำโครงการ ขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ในปี 2549 โดยมีเป้าหมายสร้างกระบวนการ เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในบุคลากรทางการศึกษาในทุกระดับ การสร้างความรู้ความเข้าใจ และกระแสสนับสนุนเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เชิญชวนโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโดย ความสมัครใจ มีการวิเคราะห์แนวคิดและประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา พบว่า มีแนวคิดหลักที่สำคัญ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง แนวคิดเกี่ยวกับความเป็น อิศรภาพ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับการทำงาน แนวคิดเกี่ยวกับการ พัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และ แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎี จากแนวคิดทั้ง 7 ประการดังกล่าวข้างต้น พบว่า มีแก่น สารที่เป็นหลักในการนำไปเป็นกระบวนการเรียนรู้สำหรับนักเรียน ได้แก่ การพึ่งตนเอง การ ทำงานและการแก้ปัญหา การแสวงหาความรู้และข้อมูล การพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดการสอนเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุอยู่ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วยช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและ ครอบครัว รู้จักช่วยเหลือตนเอง และรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักวิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายของตนเอง สอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของเงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียนและมีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียง

ระดับโรงเรียนและชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนและเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจและวิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่าง ๆ และในมิติต่าง ๆ ทั้งทาง วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้เคียง เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นคนที่ดี สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้ โดยเน้นเข้าใจความพอเพียงระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศ หรือการศึกษาสถานการณ์สิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างไร แยกแยก หรือสามัคคี

ความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุโขทัย มีการอธิบายคำที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านความรู้

พรธิดา วิเชียรปัญญา (2547 , หน้า 26) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่าเป็นขั้นแรก ของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำ ซึ่งอาจจะโดยการนึกได้ มองเห็น ได้ยิน หรือ ได้ฟัง ความรู้นี้ เป็นหนึ่งในขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยประกอบไปด้วยคำจำกัดความหรือ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ไขปัญหา และมาตรฐาน เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความรู้เป็นเรื่องของการจำอะไรได้ ระลึกได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ ซับซ้อนหรือใช้ความสามารถของสมองมากนัก ด้วยเหตุนี้ การจำได้จึงถือว่าเป็น กระบวนการ ที่สำคัญในทางจิตวิทยาและเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ การนำความรู้ ไปใช้ในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ใช้ความคิดและ ความสามารถทางสมองมากขึ้นเป็นลำดับ

เบนจามิน บลูม (Benjamin S. Bloom อ้างถึงในอักษร สวัสดิ์ 2542, หน้า 26-28) ได้ให้ความหมายของ ความรู้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีการและกระบวนการ ต่าง ๆ รวมถึงแบบกระบวนของโครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของ กระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ

โดยก่อนหน้านั้นในปี ค.ศ. 1965 บลูมและคณะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้หรือพุทธิพิสัย (cognitive domain) ของคน ว่าประกอบด้วยความรู้ตามระดับต่าง ๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากระดับความรู้ในขั้นต่ำไปสู่ระดับของความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป โดยบลูมและคณะ ได้แจกแจงรายละเอียดของแต่ละระดับไว้ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึง ความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยุกยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน
2. ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
3. การนำไปปรับใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) ในเรื่องใด ๆ ที่มีอยู่เดิม ไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ของเรื่องนั้น โดยการใช้ความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความความคิดรวบยอด มาผสมผสานกับความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น
4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจ และการนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อย ที่มี ความสัมพันธ์กัน รวมทั้งการสืบค้นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบปลีกย่อย นั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง
5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อย ๆ หรือส่วนใหญ่ ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกัน การสังเคราะห์จะมีลักษณะของการเป็นกระบวนการรวบรวมเนื้อหาสาระของเรื่องต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือ โครงสร้างที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อน อันเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายใน ขอบเขตของสิ่งที่กำหนดให้
6. การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับความคิด ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีการกำหนด เกณฑ์ (criteria) เป็นฐานในการพิจารณาตัดสิน การประเมินผล จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สูงสุดของ พุทธิลักษณะ (characteristics of cognitive domain) ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไป ปรับใช้ การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เข้ามาพิจารณาประกอบกันเพื่อทำการประเมินผลสิ่งหนึ่ง สิ่งใด

ความรู้มีโครงสร้างอยู่ 2 ระดับ คือ โครงสร้างส่วนบนของความรู้ ได้แก่ Idea
ปรัชญา หลักการ อุดมการณ์ โครงสร้างส่วนล่างของความรู้ ได้แก่ ภาคปฏิบัติการของความรู้
ได้แก่ องค์ความรู้ที่แสดงในรูปของ ข้อเขียน สัญลักษณ์ การแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น
ศิลปะ การเดินขบวนทางการเมือง โครงสร้างส่วนล่างของความรู้ มีโครงสร้างระดับลึก คือ
ความหมาย (Significant)

ความรู้และอำนาจเป็นสิ่งเดียวกัน เพราะถูกผลิตและเคลือบไว้ภายใต้รูปแบบ 2
รูปแบบ คือ

1. รูปแบบที่แสดงออกถึงความรุนแรง ได้แก่ ความรู้ทางด้านการปราบปราม การทหาร
การควบคุมนักโทษ อาชีววิทยา การสงคราม จิตเวชศาสตร์

2. รูปแบบที่แสดงออกถึงความไม่รุนแรง แต่แฝงไว้ด้วยความรุนแรง ได้แก่ ความรู้
ทางด้านสื่อสารมวลชน การโฆษณา การตลาด ทฤษฎีบริหารธุรกิจ ทฤษฎีทางการเมือง ความรู้
ทางการศึกษา การพัฒนาและทุกสิ่งที่ใช้การครอบงำความคิดผ่านปฏิบัติการทางการเมืองสร้างความรู้
เพื่อกีดกัน/เบียดกัน/ควบคุมมนุษย์

จากเอกสารดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยใช้
ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น แสดงผ่านภาษาโดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นไปตามผู้สร้างที่พร้อม
จะถูกนำไปใช้เพื่อการตัดสินใจในการปฏิบัติงานทางด้านต่าง ๆ

2. ปัจจัยด้านทักษะการปฏิบัติกิจกรรม

กรมวิชาการ (2542 ,หน้า 40 - 50) เสนอทักษะการปฏิบัติกิจกรรม ได้แก่

- 2.1 ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- 2.2 ให้คิดวิเคราะห์วิจารณ์
- 2.3 ให้สร้างทางเลือกให้หลากหลาย
- 2.4 ให้ประเมินและเลือกทางเลือก
- 2.5 ให้กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
- 2.6 ให้ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
- 2.7 ให้ประเมินระหว่างปฏิบัติ
- 2.8 ให้ปรับปรุงงานให้ดีขึ้น
- 2.9 ให้ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ
- 2.10 ให้รับรู้และสังเกต
- 2.11 ให้จำแนกความแตกต่าง
- 2.12 ให้วิจารณ์

- 2.13 ให้ผลัดเปลี่ยนกันรับบทบาทผู้นำกลุ่ม
- 2.14 ให้วางแผนกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการ
- 2.15 ให้รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกทุกคนบนพื้นฐานของเหตุผล
- 2.16 ให้แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบเมื่อเกิดการปฏิบัติ
- 2.17 ให้ติดตามผลการปฏิบัติและปรับปรุง
- 2.18 ให้ประเมินผลรวมและชื่นชมในผลงานของคณะ

จากเอกสารดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ทักษะการปฏิบัติกิจกรรม หมายถึง ความชำนาญในแต่ละด้านของความสามารถ หรือมีการปฏิบัติกิจกรรมเป็นประจำจนเกิดความชำนาญหรือกระทำเรื่องนั้นบ่อย ๆ โดยผู้ปฏิบัติต้องมีความรู้ความสามารถเป็นพื้นฐานเรื่องนั้น ๆ มาก่อน เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญจนเกิดเป็นทักษะ

3. ปัจจัยด้านเจตคติ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529 , หน้า 92) ได้ให้ความหมาย เจตคติว่า หมายถึง ความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันมีผลให้บุคคลมีพฤติกรรมตอบสนองในลักษณะที่สอดคล้องกันและได้อธิบายถึงหน้าที่ของเจตคติว่า

เจตคติมีหน้าที่

1. ช่วยให้เกิดความเข้าใจในสิ่งเร้า
2. ช่วยในการปรับตัว
3. ช่วยป้องกันตนเอง
4. ช่วยในการแสดงออกถึงค่านิยม

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529, หน้า 92-94) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติว่ามี 2 มิติ คือ

1. ทิศทาง (Direction) ทิศทาง คือ ทางบวก ได้แก่ ความรู้สึกหรือท่าทีในทางที่ดีชอบและพึงพอใจ และทางลบ ได้แก่ ความรู้สึกหรือท่าทีในทางไม่ดี ไม่ชอบไม่พึงพอใจ

2. ความเข้มข้น (Magnitude) มี 2 ขนาด คือ ความเข้มข้นมาก และความเข้มข้นน้อย เช่น บางคนมีความรู้สึกชอบสะอาดและความมีระเบียบเรียบร้อย แต่บางคนมีท่าทางไฝต่ำมาก ผู้ที่มีเจตคติเข้มข้นมากจะมีปัญหาในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

องค์ประกอบของเจตคติ

จากการที่เจตคติเป็นนามธรรม เป็นตัวก้าสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของคนเปรียบเสมือนหางเสือของพฤติกรรม ดังนั้น เจตคติจะต้องเกิดจากการรับรู้ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ (Cognitive Component) เช่น ความรู้ที่บุคคลได้รับมา รวมทั้งความเชื่อ
2. ด้านความรู้สึก (Affective Component) เมื่อบุคคลเรียนรู้มาจะเกิดความรู้สึกต่อสิ่งนั้น ว่าชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ
3. ด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) เมื่อบุคคลได้เรียนรู้มาจะเกิดความรู้สึกต่อสิ่งนั้นในทางบวกหรือลบก็ได้ และจะแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529 , หน้า 94-95) ได้อธิบายถึง การปลูกฝังเจตคติและแหล่งที่มาของเจตคติว่า เจตคติเกิดจากการเรียนรู้ ในขณะที่บุคคลได้สิ่งแวดล้อม บุคคลจะปะทะกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เกิดเป็นประสบการณ์ขึ้น อันจะก่อให้เกิดความรู้ว่าอะไรเป็นอะไร เกิดความรู้สึกว่าชอบหรือไม่ชอบ และมีการแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งที่ได้เกิดการเรียนรู้มาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

แหล่งที่มาของการเกิดเจตคติ สรุปได้ 4 ประการ คือ

1. ประสบการณ์เฉพาะด้าน บุคคลจะเกิดเจตคติได้ เมื่อได้มีประสบการณ์กับตนเองในเรื่องนั้น ๆ
2. การติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่น บุคคลจะเกิดเจตคติได้เมื่อติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่น
3. ตัวอย่าง (Model) บุคคลจะเกิดเจตคติได้จากตัวอย่างที่ปรากฏ
4. องค์ประกอบของสถาบัน บุคคลจะเกิดเจตคติจากอิทธิพลของสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การเกิดพฤติกรรมทางด้านเจตคติ แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน (สงวน สุทธิเลิศอรุณ 2529 , หน้า 95-96)

1. การรับหรือการให้ความสนใจ เมื่อบุคคลได้ปะทะกับสิ่งเร้าย่อมเกิดการรับ หรือให้ความสนใจเกิดความตระหนักหรือเกิดความเต็มใจที่จะรับและมีการคัดเลือกการรับและให้ความสนใจต่อสิ่งเร้าบางอย่าง
2. การตอบสนอง เมื่อคนได้รับหรือสนใจในสิ่งเร้าจะเกิดกรณีนึกพันที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า เช่น การเชื่อฟัง เกิดความสมัครใจและความเต็มใจที่จะทำ
3. การเห็นคุณค่าหลังจากบุคคลได้รับการตอบสนองต่อสิ่งเร้า แล้วบุคคลจะเกิดความเชื่อในสิ่งเร้า นั้น และพัฒนาเป็นความรู้ความเข้าใจขั้นแรกจะมีการยอมรับในคุณค่า ต่อมาเกิดความรู้สึกชอบและสุดท้ายเกิดการยอมรับ

4. การจัดระเบียบ เมื่อบุคคลได้ยอมรับคุณค่าของสิ่งใดแล้วจะมีการจัดระเบียบของคุณค่านั้นเป็นหมวดหมู่หรืออาจจะพัฒนาคุณค่าของสิ่งนั้นก็ได้

5. การแสดงพฤติกรรมตามคุณค่าที่ปรากฏ ในขั้นนี้บุคคลจะแสดงพฤติกรรมที่เป็นมาตรฐานสำหรับบุคคลนั้น

จากเอกสารดังกล่าวพอสรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกและท่าที สภาวะจิตใจ และอารมณ์ที่แสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจจะชอบหรือไม่ชอบ ยอมรับหรือไม่ยอมรับต่อสิ่งของหรือสถานการณ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผล ต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของข้าราชการครู มีดังนี้

สมศักดิ์ ลาดี (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนต้องการให้มีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

กิริติวัฒน์ อัครเส (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านห้วยชัน พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนบ้านห้วยชัน ประกอบด้วย ปัจจัยต่าง ๆ คือ สภาพทางภูมิศาสตร์ของโรงเรียนอยู่ในสภาพที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรและมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรได้ตลอดปี ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มุ่งมั่นในการทำงาน ขยันขันแข็งเอาใจใส่งานในหน้าที่ และเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี ครูทุกคนในโรงเรียนเอาใจใส่งานในหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมาย และสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ นักเรียนมีความรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตนเอง กรรมการโรงเรียนให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียน และในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน และประการสำคัญโรงเรียนบ้านห้วยชันได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจากหน่วยงาน

วินัย สุบิน (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ ของกรมพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน” พบว่า ทศนคติของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและประธานกลุ่มกิจกรรมที่มีต่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ ส่วนมากมีทัศนคติที่ดี

พ.อ.อ สมเคียร จันทร์หุ้ม (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของชุมชนในการจัดการโครงการเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลฝายกวาง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า ประชากรในชุมชนมีความเห็นว่าโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนได้ ชุมชนมีความอิสระในการจัดการโครงการภาครัฐโดยองค์การบริหารส่วนตำบลหรือภาครัฐ ได้นำนโยบายมาเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมโดยให้ชุมชนเป็นผู้คิด ผู้ทำเอง ผลสำเร็จของผลงานจึงเกิดจากชุมชน

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า ครูมีบทบาทในการสอนความรู้เศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับต่ำ และมีบทบาทด้านการให้คำปรึกษาชุมชนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับต่ำ

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ พบว่า การใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่ไม่คุ้มค่า การไม่ประหยัดใช้ของสิ้นเปลืองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นการใช้อย่างประหยัด มีการใช้วัสดุ อุปกรณ์อย่างคุ้มค่า ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และความรู้ต่าง ๆ มากขึ้น

สุรางค์ลักษณ์ โรจน์พานิช (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับสถานสงเคราะห์ กรณีศึกษา : สถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนบ้านเบทาเบีย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้กับทุกเพศทุกวัยและระดับการศึกษา แต่พบว่ามีข้อจำกัดอยู่บ้างในส่วนของการจัดวิธีการในการนำไปใช้ เช่น กิจกรรมหรือโครงการบางอย่างไม่ใช่ทุกคนจะเข้าร่วมได้เหมือนกัน หากยึดกิจกรรมหรือโครงการเป็นตัวชี้วัดการนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ก็ควรคำนึงถึงอุปสรรคด้านเวลาและความเหมาะสมของช่วงวัยด้วย

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า ครูมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 44.3 อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.5 และอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 21.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติบทบาทของครู ได้แก่ 1) เจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน 3) การสนับสนุนจากโรงเรียน และ 4) รายวิชาที่สอน เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถทำนายการปฏิบัติบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงได้ร้อยละ 18.80 ในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในการ

เศรษฐกิจพอเพียง มีปัญหาในด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผู้บริหารและด้านเพื่อนร่วมงาน

ราตรี เจริญยัง (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องมาตรการในทางกฎหมายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนส่วนตำบล พบว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล งบประมาณที่เข้ามาพัฒนาท้องถิ่นยังไม่ตรงตามความต้องการของประชาชนในทุกๆด้าน ส่วนใหญ่มุ่งการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคเป็นหลัก เพราะเปิดโอกาสให้มีการทุจริตคอร์รัปชันได้ง่าย เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจ

ธีรพงศ์ ปุกสันเทียะ (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการปฏิบัติงาน โครงการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ในโรงเรียนแกนนำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการสร้างความคิดรวบยอดที่ตรงกัน สำหรับด้านการสร้างเครือข่ายการทำงานและด้านประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

อดิพันธ์ พรหมพันธ์ใจ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชนเพื่อการจัดการทุนประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางหนึ่งคือ การพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ซึ่งเน้นการเติบโตพร้อมกันทุกๆด้านอย่างสอดคล้องและสมดุล ทั้งเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพกายและใจของคน แนวทางดังกล่าว เป็นการจัดการทุนประเทศที่มีในทุกด้าน รวมทั้งวัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ และทุนทางสังคมด้านต่างๆ ซึ่งเป็นเสมือนกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตและความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

อารีย์ โพธิ์บางหวาย (2550) ได้ศึกษาเรื่อง (1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 มีความรู้ เจตคติ ศรัทธา ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน จิตสำนึก และความสัมพันธ์ในครอบครัวแบบประชาธิปไตย ในระดับปานกลาง และไม่แตกต่างกัน ยกเว้น จิตสำนึกที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีสูงกว่าชั้นอื่น (2) การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ได้แก่ (x_1) เจตคติ (x_2) ศรัทธา (x_3) ความสัมพันธ์ในครอบครัวและประชาธิปไตยสามารถทำนายได้ ร้อยละ 35